

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

**Javaslat az
„Isaszegi népviselet”
Települési Értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:
Verseczkyné Sziki Éva

.....
Isaszeg, 2016. szeptember 19.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Dózsa György Művelődési Otthon és Isaszegi Múzeumi Kiállítóhely

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Verseczkyné Sziki Éva

Levelezési cím: 2117 Isaszeg, Dózsa Gy. u. 2.

Telefonszám: 06-70-459-6615

E-mail cím: idgymo@gmail.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

„Isaszegi népviselet”

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ X kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

2117 Isaszeg

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- X települési   tájegységi   megyei   külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Az 1950-es években Isaszegen is kicserélődtek a mezőgazdasági eszközök, a feleslegessé váltakat megsemmisítették, amiként az épülő új házakba sem vitték be a régi bútorokat, az ósdit eltűzelték vagy ügyeskedő „kereskedőknek” eladták.

Hasonló sorsra jutott a régi népviselet is. A nők valamivel tovább hordták anyáik, nagyanyáik ruházatát, de a „kivetkőzés” idők múlásával általánossá vált. Ennek a ténynek a mérlegelésekor azt is fontos figyelembe venni, hogy a ma élő öregek világából való népviselet eredete nem nyúlik vissza több száz évre, legfeljebb a XIX. század közepére. Arra az időre, amikor a jobbágyság megszűnésével a szabad parasztság megszabadult a még a viseletet is szabályozó földesúri kötöttségekről, és a parasztgazdaságok jövedelméből a parasztok megvásárolhatták az ipar által előállított és a helyi kereskedők üzleteiben felkínált anyagokat, hogy helyi iparosokkal vagy ügyes kezű varrónőkkel elkészíttessék ruházatukat. Isaszegen is ekkor alakult ki az a viselet, amit mi napjainkban népviseletnek nevezünk.

A jobbágyvilágban a ruha és a mindennapi élet céljait szolgáló textilanyagot, a kendervásznat a paraszti lakosság maga állította elő. Minden jobbágytelekhez tartozott kenderföld, a megtermelt nyersanyagot a Rákos mocsolyáiban áztatták, amit aztán téli estéken a nők fontak és szöttek vászonná, s férfi és női ruházatot (ing, féling, gatyá, pendely), ágyneműt, törülközőt, zsákot készítettek belőle. Téli felsőruházatnak a szücsök, szűrszabók termékeit – gubát, subát, szűrt, ködmönt – viselték. Ezekből a ruhadarabokból már a XX. század elejére is csak mutatóba maradt meg néhány.

Lábbelit jobbra télen hordtak, akkor is házilag vagy falusi varga által készített bőrbocskort. Csizmában csak a tehetősebb telkes jobbágyok jártak. Természetesen a XIX. század végére a lábbeli viselésében is módosulások történtek.

A zsinóros posztónadrágból, kabátból, pitykés mellényből, hímzett lenvászon ingből, ráncos csizmából, divatos pörge kalapból álló férfi ünnepi viseletben nem nehéz felismerni a nemesi ruházatot, amit előbb a módosak, majd általánosan mindenki hordani kezdett. A szokásba jött hímzett, kivarrott kék kötény már eredeti „parasztdivat” volt. A nők ünnepi ruházata kezdetben szintén az „úri” divatot másolta: kékfestőanyagból készült ruhaneműt használtak. Emellett folyamatosan alakult a későbbben általánosan elterjedt viselet, ennek főbb elemei: hosszú, fonott haj, amit házasság után fejkötővel (csepec), fejkendővel takartak, a kezdetben egyszerűen, majd roppant gazdagon hímzett mellény (pruszlik) alá széles csipkével, illetve slingeléssel díszített fehér, lenvászonból készült félinget (rukávca) vettek. Felsőruházatnak számított még a blúz (bujdos), amit hímzett, rojtos vállkendővel takartak, alsószoknya, rajta eleinte posztóból és szövetből, majd később brokátból készült, lábszárközépig érő (felső)szoknya, ami fölött hímzett, majd gépi varrással díszített kötény meg fekete csizma vagy félcipő tette teljessé a ruházatot. Természetesen hétköznapi még sokáig használták a kenderből, házilag készített ruhaneműeket is. Később a hétköznapi három-négy alsószoknya színes anyagokból készült, alját bécsi pirossal szegték be. A legdíszesebb ünnepi viselet a százvirágú szoknya és a blúz volt.

Figyelmet érdemel a textilanyagokat díszítő jellegzetes hímzéskultúra, mely a távoli múltban (a szlovák ősök örökségében) gyökerezik, és mely sokszínűségével és formagazdagságával eltér a környék és más tájak motívumaitól. Különleges elemei a rózsák, a rózsabimbók, a kalászok és a margaréták. Gyakran alkalmaznak különféle gyümölcsmotívumokat is. A laposhímzés technikájával varrják ki, a széles öltéseket egy-egy rövid vagy hosszabb ráöltéssel fogják le. Gyakran kontúrozással emelik ki a virágokat.

(Asztalos István: Isaszeg – Száz magyar falu)

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Isaszeg nagy történelmi múlttal és jelentős hagyományokkal rendelkezik. Büszkén mondhatom, hogy családom és rokonságom tagjai folyamatosan részt vállalnak a falu hagyományőrző munkájában.

Az örökséget, amit ránk hagytak őseink őrizni, és éltetni kell tovább, unokáink és azok gyermekei, vagyis az egész utókor számára. Fontosnak tartom, hogy egyre több ember ismerje meg az elődök életét szokásait, gyönyörködjön a régi hímzésekben, fafaragásokban és örömet, vidámságot találjon az elmúlt idők szokásaiban. A játék a tánc nem csak szórakoztat, hanem nevel is.

Isaszeg lakosságában már az első világháború után jelentkezett a kultúra és a közszereplés iránti vágy. Az 1930-as évek elején valószínűleg a Gyöngös Bokréta Mozgalom hatására Isaszegen is szerveztek a néphagyományokról bemutatókat. Vécsi Mihály az akkori bíró vezetésével és segítségével 1934-ben Gödöllőn a Nemzetközi Cserkésztalálkozón (Jambory) először mutatták be az Isaszegi Lakodalmast nagy sikerrel. 1947-1956-ig igen aktív kulturális élet volt a faluban. Tánccsoport és színjátszó kör ápolta a hagyományokat. 1957-1964-ig Bajusz Mihályné tanítónő vezetésével 3 gyermekcsoport működött a faluban, az alsó és felső tagozat a Damjanich János Általános Iskolában, az ifjúsági csoport pedig a Művelődési Házban. 1964-től Valkony Antal vette át a tánccsoport vezetését Bajusz Mihálynétól. 1968-ban az együttes felvette a Csata Táncegyüttes nevet. 1986-ig több együttes vezető dolgozott Isaszegen, én 1984-ben kapcsolódtam be az együttesi munkába, mint gyermektánc csoportvezető és 1986-tól vagyok a Csata Táncegyüttes művészeti vezetője. A város nevezetes eseményeit díszes felvonulásokkal és műsorainkkal tesszük ünnepélyesebbé. Újraélesztettük lassan feledésbe merülő szokásainkat, így a májfa állítást, szüreti felvonulást és az isaszegi lakodalmast. Az együttes minden tagja rendelkezik eredeti isaszegi népviselettel. Mivel vidékünkön nagyon gyors volt az úgynevezett kivetkőzés, ami annyit jelent, hogy a régi népviseletet polgári öltözetre cserélték, nagyon kevés a megmenthető anyag. A viseletre kiterjedő kutatás célja az volt, hogy a régi még fellelhető ruhadarabokat megőrizzük, amit lehet, az együttesnél felhasználjuk, illetve a fotók rajzok segítségével rekonstruáljuk. A közösségben eltöltött idő, hatalmas összetartó és embert formáló erővel bír. Ezért alapvető feladat a művelődésben a helyi népi kultúra és hagyomány legszélesebb körű felkutatása, feltárása, megismertetése és a jelenbe való beépítése.

NŐI VISELETEK:

Az 1900-as évek elején még nem volt túldíszített rövidszoknyás viselet Isaszegen. A lányok és az asszonyok lábszárközépig érő szoknyában jártak. Hétköznapi viseletben az alsószoknyák (3-4 db.) színes anyagokból készültek, ezeknek az alját bécsi pirossal szegték fel.

Egyszerű színes anyagokból készült blúzokat (rékliket) hordtak hozzá. A kötény fekete klott, vagy kékfestő volt. Fejükre kendőt vagy főkötőt (csepecet) tettek. Nagyanyáink ritkán jártak hajadonfőn. Az ünnepi viseletek már a század elején is díszítettek voltak. A mellényeket (pruszlikokat) először egyszínű hímzéssel díszítették, ez csak a háború után vált nagyon színessé. A mellények alatt fehér inget (rukávcát) viseltek, amit széles csipkével illetve slingeléssel díszítettek. Nagyon erősen kikeményítve hordták. Ezekre az ingekre gyakran hímzett, rojtos vállkendőt is kötöttek. A szoknyák eleinte posztóból és szövetből készültek, majd később brokátból is.

Legdíszesebb ünnepi viselet az úgynevezett százvirágos szoknya és blúz volt. Ez egy feketeszínű anyagból készült hímzett virágokkal díszített ruhadarab volt. Az 1900-as évek elején sok lány ebben esküdt, ha nem volt módja rá, hogy fehér ruhát készítsenek neki. A díszes ruhákat csak ünnepi alkalomkor viselték, nagyon vigyáztak rá, hiszen generációk örökölték egymástól.

Az idősebb asszonyok a világos ruhákat sötét színűre cseréltek. A kivetkőzés (polgári öltözetre cserélték a népviseletet) 1960 táján indult el a faluban. Az volt az oka, hogy ebben az időben igen sok lány és asszony Budapestre kezdett járni dolgozni.

A szép ruhadarabokat átalakították, vagy a szomszéd községben lakó asszonyok megvásárolták.

Sajnos ma már csak elvétve találkozunk olyan idős nénikkel, akik még a régi népviseletet hordják. A táncegyüttesnek sikerült megmenteni az utókor számára a szép viseletet, sőt újra élesíteni az elkészítési módját. A táncos gyerekek szülei megtanulták a ráncolás és keményítés fortélyait, a felgyűjtött minták alapján pedig a hímzés és díszítést, módjait.

HÍMZÉS

A festett képek mutatják, milyen díszesen hímezték dédanyáink a mellényeiket (pruszlik) és kötényeiket. Ezeket a képeket Géczi Ida tanárnő ajándékozta nekem megőrzésre az utókor számára. Tanítványaival gyűjtötték össze és rajzolták le ezeket a mintákat, majd ő festette meg. A század elején még csak egyféle színt használtak a díszítéshez a kötényeknél és a pruszlikoknál, később kezdett el színesedni a kor divatjának megfelelően. A fekete-fehér rajzokat néhai Surman Istvánné készítette, aki iskolás korban kezdte a rajzolást. A gyárban, ahol dolgozott miután felfedezték ezt a tehetségét ilyen területen foglalkoztatták. A táncegyüttes tulajdonában lévő hímezett darabokat ő rajzolta elő.

Bánszkiné Varga Judit
Isaszegi lakos
Csata Táncegyüttes művészeti vezető

Garasanin Márta isaszegi lakos szakdolgozatából:

„Virágoztatnunk kell a hajdani lombot, felszívni sejtjeinkbe a népkultúra üzenetét. Élővé kell tenni ismét, bekapcsolva a nagy áramkörbe. Múltunkból, dédapáink anyáink szokásaiból újra gazdagodhatunk. Olyan hajszálgökökerekéből, amely ősi, mint maga a természet. Meghökkenően érdekes, varázslatos, amit tovább kell adnunk, mert így vagyunk igazán itthon.” Papp Elekné Katica néni - nyugalmazott pedagógus

A híres isaszegi hímzés

Isaszeg kedves hagyományai közé tartozik az a régi, szép szokás, mely szerint a házasulandó menyasszony első fiatalasszonyi öltözetét a rokonság lányai készítették el. Réklíje, vállkendője megvarrásához egyszínű, selyemként vásárolták, majd szép sűrű mintákkal kihímezték.

Népviseletünk elsősorban gyönyörű, színes és jellegzetes hímzésmintáiról ismerszik meg. A jellegzetesen isaszegi motívumok szinte mindenhol jelen voltak. Terítők és futók kerültek a

lakások szép szobáiba, konyháiba. Pruszlikon, kékfestőkötényen ugyanilyen minták szerepeltek. Pompás, ragyogó cseresznye és epermintás, kék-, lila- és piros virágos motívumai a kiforrott kézimunka hagyományairól tanúskodnak. Az egyedileg készített, előrajzolt hímzésminták az egykori „íróasszonyok” ékes művei.

Nagymamám Surmann néniről mesél, aki a legismertebb íróasszony akkoriban. Később aztán „asszonyról asszonyra” száll a mintakészítés hagyománya.

Surmann Mihályné méltán vitte tovább és adta át megörökölt tudását másoknak. Neki köszönhető, hogy Isaszegen még máig sem hervadtak el a hímzett virágok. 1976-ban 24 fővel megalakul az isaszegi asszonyok hímző szakköre. Az egymással szinte versengő asszonyok szebbnél szebb mintákkal díszített falvédőket, abroszokat, kendőket készítettek, sőt, mai hétköznapi, női ruházatra is ízléses isaszegi mintákat találtak ki. Munkásságukat széles körben elismerés övezte. Kiállításokra vitték szép hímzéseinket. Nyíregyházán, Szentendrén, sőt az egykori NDK-beli Suhl megyei térségben mutathatták be munkáikat. Egy 1980-as „Fürge ujjak” kézimunka folyóirat több oldalon részletezi a szép isaszegi hímzésmintát.

Isaszegi népviselet

Bár úgy tartják, az isaszegi népviseletről először általában a jellegzetes hímzésminták jutnak eszünkbe, a különböző ruhadarabok adta változatos és érdekes öltözködési szokások külön fejezetet érdemelnek. Mint általában minden népviseletben itt is mást hordtak a lányok és mást az asszonyok, különbözött a fiatalok viselete az idős asszonyokétól, vagy más volt a hétköznapi és más az ünnepi öltözék.

Az 1950-es évekig a középkorú falubeliek még gyakran népviseletben jártak, de idős néniket ma is láthatunk isaszegi ruhában, akiktől sokat megtudhatunk mind a szokásokról, mind pedig a viseletről egyaránt. Elbeszéléseikről, az ilyenkor előkerülő, régi fényképekből is népviseletet, az 1900-as évek elejétől.

„Régen még iskolába is népviseletbe jártunk.” – meséli nagymamám. Az ő nagymamája pedig nemcsak hordta, hanem alsóruháit még maga szötte, saját feldolgozású kenderszálból.

A folyamatosan változás és a különböző ruhadarabok és rétegek elsősorban a lány- és asszonyi öltözködésben volt jellemző.

Képek a jelenkorból: már csak ünnepnapokon találkozhatunk az isaszegi népviselettel. A nagy múltú „Csata Néptánc Együttes” és az Isaszegi Asszonykórus szép viselete ma is hirdeti Isaszeg hagyományőrző szellemét. Jeles falunapokon, mint pl. az isaszegi csata évforduló ünnepségein, vagy a májfadöntéskor bújnak szép ünnepi köntös-be a helyiek, de már csak bemutató jelleggel.

A kis néptáncosok megöröklik a nagyok ruháit, de sokat köszönhetünk szokásainkat óvó, ügyes kezű asszonyoknak, akik kérésre egytől egyig elkészítik az isaszegi népviselet darabjait. Itt kell megemlítenem Nagy Jánosné Marika nénit, aki településünkön évtizedek óta őrzi hagyományainkat, átadva tudását az utókor számára.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Asztalos István: Isaszeg – Száz magyar falu

<http://www.sulinet.hu>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: ?

www.isaszegmuvotthon.hu

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javasolathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat